

УЧАСТЬ ЗАХИСНИКА У ДОКАЗУВАННІ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Набрання чинності в 2012 році нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) дало поштовх до утвердження демократичних засад здійснення кримінального провадження. Стали чітко окреслені пріоритети захисту прав учасників кримінального провадження, розширені можливості захисту від підозри та обвинувачення, запроваджені реальні елементи змагальності. Вказане дає можливість стверджувати, що на даний час здійснення кримінального провадження в основному відповідає вимогам про змагальність процесу на всіх його стадіях. Проте, в умовах змагальності кримінального процесу та рівноправності сторін залишаються проблемними окремі питання статусу захисника як сторони кримінального провадження та учасника (суб'єкта) доказування. Доказування обставин кримінального провадження здійснюється учасниками (суб'єктами), які беруть участь у кримінальному провадженні. Процес збирання доказів є одним з елементів процесу доказування, кінцевою метою якого є встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження (ч.2 ст. 91 КПК України). Відповідно до ч.3 ст. 93 КПК України сторона захисту, потерпілий здійснює збирання доказів шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювання проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, що здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів. Вони можуть представляти докази, заявляти клопотання про проведення процесуальних дій зі збирання доказів, висловлювати свою позицію з приводу оцінки доказів. Захисник у кримінальному провадженні здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) (2). Відповідно до п.5 ч.1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» захист – це вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення (4). Згідно з п.7 ч.1 ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокат має право збирати відомості про факти, що

можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою. Збираючи доказову інформацію, адвокат наділений правом фіксувати процесуальні дії, у яких він бере участь, перебіг судового засідання у порядку, передбаченому законом (п.8 ч.1 ст. 20 цього Закону), одержувати письмові висновки фахівців, експертів з питань, що потребують спеціальних знань (п.10 ч.1 ст. 20 вище зазначеного Закону), користуватись іншими правами, передбаченими цим Законом та іншими законами (п.11 ч.1 ст. 20 Закону). У частині 2 ст. 22 КПК України законодавець визначає, що сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів. У статті 42 КПК України зазначено, що стороні захисту, а саме підозрюваному, обвинуваченому, надано право збирати і подавати слідчому, прокурору, слідчому судді докази. Згідно з ч.2 ст. 93 КПК України сторона обвинувачення збирає докази шляхом проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, проведення інших процесуальних дій, передбачених КПК України, метою яких є отримання (збирання) доказів або їх перевірка (ст. 223 КПК України) (2, с. 141). У тих випадках, коли сторона захисту чи потерпілий користуються своїм правом подавати докази слідчому, то, по-перше, йдеться не про докази, а про речі та документи, а, по-друге, суб'єктом одержання (збирання) доказів є слідчий. Власне, доказами такі речі та документи стають тоді, коли слідчий на підставі вимог закону приймає рішення про залучення їх до кримінального провадження. Також слід взяти до уваги, що клопотання сторони захисту відповідно до ст. 220 КПК України для слідчого чи прокурора не є обов'язковими і підлягають спочатку розгляду та вирішенню відповідними суб'єктами (ч.3 ст. 93 КПК України). У зв'язку з вказаним, регулюючи процедуру збирання доказів, законодавець серед суб'єктів збирання доказів назвав захисника, дещо розширивши засоби збирання доказів. Але, окремою нормою він і не закріпив процесуальні права захисника.

З огляду на вищевказане слід зазначити, що чинним КПК України захиснику надана можливість самостійно збирати докази в межах кримінального провадження. У підсумку можна стверджувати, що підняті питання не є остаточними і підлягають окремому дослідженню або науковому вивченню. Пропоную учасникам цього наукового заходу прийняти участь в обговоренні піднятих питань та наданих пропозицій.

Список бібліографічних посилань:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: станом на 25 липня 2019 року. Харків: Право. 2019. С. 412.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. К.: Юстініан, 2012. С. 1224.
4. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 лип.2012 р. № 5076-VI // Голос України. 2012.